

Kraljičin Gradec.

Gradec nad Labo je jedna najstarejših českih naselbin; kajti omenja se že v „Ljubušinej sodbi“ pod imenom „Holmec Dobroslavski“. V XI. stoletju je kraljičinemu Gradcu zapovedoval Břetislavov sin Jaromir, a pozneje Soběslav. Za Přemisa I. je Gradec že užival svobodo mestjansko, a od Václava II. je dobil v dar vse hiše v predmestju. Ravno ta kralj je odkazal svojež drugež ženi Elizabeti 20.000 tolarjev, h katerim jej je njen drugi soprog Rudolf zopet 20.000 pridal; za te novce je dobila Elizabeta Gradec, Mito in Hrudim v zastavo. V Gradcu je živela Elizabeta preko 30 let in od sih dob so temu mestu dali imé „Kraljičin Gradec“. Kralj Jan je mesto osvobodil vsega davka. Po smrti Karola IV. je tu živela njegova vdova Elizabeta 15 let. Na njenem dvoru je živel Ljudevít Tkadleček, spisovatelj „razgovora mej tožnikom in nesrečo“. Za Husitskih bojev je tu razširjal duhovnik Ambrož učenje Husovo, zaradi česa je Gradec mnogo prestal. Ko je Žižka 1424. l. v Přibislavi umrl, so meseca vinotoka tega leta prenesli njegovo truplo v Gradec in je položili v cerkvi svetoduškež, odkoder so je pozneje prepeljali do Časlave.

Po smrti duhovnika Ambroža 1430. l. je začel pri sv. Duhu župnikovati Jan Rokicana, ki je to službo zvesto opravljal do 1448. leta. Kralj Vladislav, muděč se nekaj časa v Gradcu, obdaroval je to mesto z mnogimi privilegiji; toda upor 1547. l. jim je napravil zopet konec. V 30letnej vojski so Švedje Gradec hudo stiskali, dokler jih nijsa cesarski 1640. l. zapodili. V tem časi je tu ustanovil Ferdinand II. škofjo, katero je tudi papež Aleksander VII. 1664. l. potrdil. Cesar Jožef II., proglašivši Gradec za trdnjavo, dal je porušiti predmestja in obkóliti mesto z zidom, kakoršen je Gradec nad Labo še dan denes.

Leta 1866. 3. dne meseca julija je imela pri Kraljičinem Gradcu naša armada s prusko zeló nesrečen boj.

Kraljičin Gradec je rodni kraj mnogih znamenitih pisateljjev, izmed katerih naj navedem samo te-le: Pavel Vorlični, Václav Placel z Elbinkov, Bohuslav Balbin, Stanislav Vidna, Fr. Švenda, Karol Sudimir Šnajder, Dr. Karol Rokitanski, Václav Vladivoj Tomek in dr. Josip Durdika.

I. V.

Bogatin in ubožec.

(Maloruska pripovedka.)

Bila sta dva brata, jeden jako bogat, a drugi ubožen. Jednoč straži ubožec svojemu bogatemu bratu snope na polji in seděč pod kupom ugleda belo ženo zbirajočo klasje, kar ga je ostalo po rázorih. Ko je uže blizu njega prišla, prime jo za roko ter jo vpraša, kdo je, od kod in kaj tu dela? — „Jaz sem tvojega brata Sreča in zbiram izgubljene klaske, da bi imel več pšenice.“ — „Oj, prosim te, kde pa je moja sreča?“ povpraša ubožec. — „Na vzhodu“, reče mu prikazen in izgine. Zdajci sklene ubožec, da pojde križem sveta iskat si sreče. Ko je odhajal z doma, nenadoma skoči izza peči Beda, plakajóč in prosěč ga, naj jo tudi sè soboj vzame. „Oj, ljuba moja!“ zavrne jo ubožec, „glej! kako si slaba in cesta je daléka — ne dohajala bi